

ЛОЙИҲА ЖАМОАСИДА ФУНКЦИЯЛАРИНИ САМАРАЛИ БАЖАРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

С.Халилов

Банк молия академия магистранти

Аннотация

Мазкур мақолада лойиҳа жамоасида функцияларнинг самарали амалга оширилиши, ундаги аҳамиятга молик бўлган муҳим жиҳатлар ёритиб берилган. Хусусан, лойиҳа жамоас аъзоларининг вазифалари, уларнинг функциялари, лойиҳа жамоасининг муваффақиятини белгиловчи омиллар, лойиҳа жамоасидаги функцияларни самарали бажаришнинг замонавий шакллари, шунингдек, халқаро тажриба ва самарали бажарилган миллий лойиҳалардан мисоллар келтирилган.

Таянч сўзлар: лойиҳа, жамоавий ишлаш, жамоа функцияси, лойиҳа муваффақияти, методология, лойиҳаларни бошқариш.

Шу кунга қадар инсоният тарихида ҳарбий, саноат, қурилиш ва турли соҳаларда кўплаб катта-кичик лойиҳалар амалга оширилди. Йилларда давомида технологиянинг ривожланиши ва корхоналар ўртасидаги рақобатнинг ошиши натижасида XX аср ўрталарида лойиҳаларни бошқариш илми ривожланди.

Ғарб мутахассисларининг келтиришича, " Лойиҳа - бу ноёб маҳсулотлар, хизматлар ёки натижаларни яратиш бўйича вақтинчалик мажбуриятдир". Ёки "Лойиҳа бу - белгиланган муддатлар, харажатлар ва ишлаш параметрлари билан муайян мақсадларга эришиш учун шахс ёки ташкилот томонидан амалга ошириладиган, белгиланган бошланғич ва

якуний нуқталарга эга бўлган ягона мувофиқлаштирилган ҳаракатлар (ишлар) тўпламидир”.

Бугунга қадар лойиҳаларга турли таърифлар берилган бўлиб, уларни бошқаришнинг ўзига хос хусусиятлари, турли методологияси ва ёндашувлари ишлаб чиқилди, жаҳон амалиётида талқин этилмоқда ва ўз навбатида ривожланишда давом этмоқда.

Лойиҳаларни самарали амалга оширишда лойиҳа жамоаси ва унинг функциялари муҳим аҳамият касб этади.

Лойиҳа жамоаси ўзи нима, деган саволга қуйидагича жавоб бериш мумкин. Лойиҳа жамоаси бу — муваффақиятли лойиҳа амалга оширилиши учун биргаликда ишлайдиган инсонлар гуруҳи. Ундаги ҳар бир аъзога ўзига хос махсус вазифа ва масъулият юклатилади. Лойиҳа жамоаси одатда лойиҳа бошқарувчиси, муҳандислар, дизайнерлар, маркетинглар ва бошқа мутахассислардан иборат бўлиши мумкин. Ушбу жамоа лойиҳа мақсадларини аниқлайди, бажарилиш шакллари белгилайди, ресурсларни бошқаради ва лойиҳа натижаларини баҳолаб боради.

Лойиҳа жамоасининг самарадорлиги, аъзолар ўртасидаги ҳамкорлик, алоқа ва жамоавий ишлаш қобилиятига боғлиқ ҳисобланади.

Амалиёт ва тажрибалар шуни кўрсатадики, лойиҳа жамоасида маркетингнинг ўрни жуда муҳим. У мижозларнинг талаблари ва бозор тенденциялари ҳақида маълумот бериб, лойиҳанинг йўналишини аниқлашда катта ёрдам беради. Маркетинг жамоаси маҳсулотни оммавийлаштириш, реклама стратегияларини ишлаб чиқиш ва рақобатчилар билан муносабатларни ўрнатиш орқали лойиҳанинг муваффақиятига сезиларли таъсир кўрсатади. Шунингдек, у жамоа аъзоларининг мижоз билан доимий алоқа олиб боришга ёрдам беради, бу эса юқори натижаларни қўлга киритишга ёрдам беради.

Лойиҳа жамоаси муваффақиятининг бир нечта омиллари бор. Келинг шулардан айримларини кўриб ўтамиз:

1. Мақсад ва стратегия аниқ бўлиши лозим. Бунда лойиҳанинг мақсади аниқ ва реалистик бўлиши ва барча аъзоларга тушунарли бўлиши лозим.

2. Самарали алоқа лойиҳа жараёнида ўта муҳим саналади. Бунда жамоа аъзолари ўртасида мунтазам алоқа, фикрлар ва таклифларни эркин алмашиш имконияти мавжуд бўлиши талаб этилади.

3. Рол ва масъулиятлар аниқлиги. Ҳар бир аъзо ўз вазифасини ва масъулиятларини яхши билиши ва берилган вазифани ўз вақтида амалга ошириш лозим.

4. Таълим ва тренинг лойиҳага янги ғоялар ва усуллар олиб киришга хизмат қилади. Айниқса, жамоа аъзоларини мунтазам равишда турли тренингларда ўқитиш уларнинг касбий ривожланишига ёрдам беради.

5. Ҳамкорлик ҳам муҳим саналади, сабаби, лойиҳага алоқадор соҳалар билан ҳамкорликка интилиш жамоанинг самарадорлигини оширади.

6. Лойиҳа давомида юзага келган ўзгаришларга тез мослашиш қобилияти жамоа муваффақияти учун муҳимдир.

7. Ривожланиш ва таҳлил лойиҳа самарадорлигида алоҳида аҳамият касб этади. Чунки, лойиҳа жараёнида натижаларни таҳлил қилиш ва таклифлар киритиш жамоанинг ютуғини кафолатлайди.

Шуни инобатга олиш керакки, лойиҳа муваффақиятли амалга оширилиши учун лойиҳа жамоасининг функциялари аниқ ва тўғри белгиланиши керак. Бунда ҳар бир иштирокчининг ўз роли ва вазифалари аниқ тақсимланади.

Мисол учун, лойиҳа бошқарувчиси лойиҳанинг умумий бошқаруви, мақсадларини аниқлаш ва жамоа аъзоларини мувофиқлаштиради, ресурсларни бошқарувчи эса, мавжуд ресурсларни самарали тақсимлаш ва бошқариш,

лойиҳанинг талабларига мослаштиришга масъул бўлади. Шунингдек, техник мутахассислар роли ҳам муҳим саналади. Сабаби улар лойиҳа учун зарур бўлган техник ечимларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш билан шуғулланади.

Маркетинг мутахассиси лойиҳа жамоасининг асосий аъзоларидан ҳисобланади. Унинг функцияси лойиҳа мақсадлари ва маҳсулотини рекламалаш, бозорни тадқиқ қилишдан иборат. Лойиҳа бюджетини бошқариш, молиявий ҳисоботларни тайёрлаш молия мутахассисининг вазифаси бўлса, лойиҳанинг сифати ва стандартларга мослигини таъминлашни назорат қилишга сифатни назорат қилиш вакили масъул бўлади.

Лойиҳада шунингдек, хавфларни баҳолаш ҳам катта аҳамиятга эга. Лойиҳа жамоасида бу функция хавф менежерлари томонидан амалга оширилади. Улар потенциал хавфларни аниқлашга, баҳолаш ва уларни бошқаришга эътибор қаратади.

Лойиҳа жамоасидаги коммуникация мутахассиси жамоа аъзолари ва манфаатдор томонлар орасида самарали алоқа ўрнатиш функциясини бажаради. Фидбек ва таҳлил мутахассиси эса, лойиҳа жараёнини таҳлил қилиш ва қайта алоқа ўрнатиш билан шуғулланади. Ушбу функциялар жамоа ишини самарали ташкил этиш ва лойиҳанинг муваффақиятини таъминлашга ёрдам беради.

Шуни ҳам инобатга олиш керакки, соҳалардаги ривожланиш ва янгиликларни инобатга олиб, лойиҳа жамоасидаги функцияларни самарали бажаришнинг замонавий шакллари кўллаш натижадорликка олиб келади. Хусусан:

1. Agile методологияси. Бунда тезкор методологиялар (Scrum, Kanban) лойиҳа жараёнини босқичма-босқич бошқаришни таъминлайди, бу

жамоа аъзоларининг ўзгарувчан талабларга тез мослашишини ўз ичига олади.

2. Кросс-функционал жамоалар. Бу турли соҳалардан (дизайн, техник, маркетинг) келган аъзоларни бир жамоага йиғиш, инновацион ечимлар яратишга ёрдам беради.

3. Онлайн платформа ва воситалар. Мисол учун, Trello, Asana, Jira каби онлайн воситалар лойиҳани бошқариш, вазифаларни тақсимлаш ва жамоа алоқасини самарали ташкил қилиш учун фойдаланилади.

4. Дата-аналитика. Лойиҳа натижаларини баҳолаш ва самарадорликни ошириш учун маълумотларга асосланган қарор қабул қилишда муҳим саналади.

5. Фидбек. Жамоа аъзоларининг фидбек олиши ва ўзаро муҳокама ўтказиши, келажакдаги ишларни яхшилашга ёрдам беради.

6. Ижодий ёндашув тадбирлари. “Ақлий ҳужум” орқали ижодий фикрлаш усуллари янги ғоялар пайдо қилиш учун самарали усулдир.

7. Виртуал жамоалар. Дастурий таъминот ёки онлайн воситалар орқали дунё бўйлаб аъзолар ёки бир соҳа вакиллари билан ишлаш, глобал ресурсларни бирлаштириш имконини беради. Ушбу замонавий шакллар, лойиҳа жамоаларининг функцияларини самарали бажаришини таъминлашга ёрдам беради.

Қайд этиш лозимки, лойиҳа жамоасида функцияларини самарали бажарган жаҳон брендлари кўплаб соҳаларда ўз фаолиятини олиб боради. Улар одатда жамоа ишини самарали ташкил қилиш, инновацияларни жорий этиш ва юқори сифатли маҳсулотлар ёки хизматларни тақдим этиш орқали ўз мижозлари билан муваффақиятли алоқаларни ўрнатишади. Шулардан айримларини мисол тариқасида келтириб ўтсак:

- Apple. Инновацион маҳсулотлари ва самарали маркетинг стратегиялари билан танилган. Apple жамоаси ҳар доим янги технологиялар ва дизайнларни яратишга интилади;

- Google. Мақсадли жамоа иши ва маълумотларни таҳлил қилиш орқали самарадорликни оширишга эътибор қаратган. Google, шунингдек, ўзининг маҳсулотлари ва хизматларини доимий равишда такомиллаштиришга ҳаракат қилади;

- Amazon. Мижозларга хизмат кўрсатишда самарадорликка эътибор қаратади. Amazon жамоаси логистика ва операцияларни оптималлаштириш орқали юқори самарадорликка эришган;

- Tesla. Инновацион автомобиллар яратишда ва экологик барқарорликни таъминлашда фаолият юритади. Tesla жамоаси технологик янгиликларга эътибор бериб, бозордаги рақобатбардошлигини сақлаб қолади. Ушбу брендлар ўз жамоаларида фаолиятни самарали ташкил қилиш орқали глобал бозорларда муваффақиятга эриб келмоқдалар.

Юқорида айтиб ўтганимиздек, лойиҳа жамоасининг функцияларини самарали амалга оширишда лойиҳаларни бошқариш, мониторинг қилиш ва натижаларни баҳолаш каби жараёнлар ҳам муҳим ҳисобланди. Бу борада миллий тажрибада эришилган натижалар мисол бўла олади:

- Давлат-хусусий шериклик лойиҳалари. Ўзбекистонда давлат-хусусий шериклик лойиҳалари доирасида энергетика, коммунал хўжалик ва транспорт соҳаларидаги лойиҳаларнинг сифатли амалга оширилиши учун махсус механизмлар ишлаб чиқилган.

- Инвестиция лойиҳалари. Электр энергетикаси тармоғидаги инвестиция лойиҳаларида Ўзбекистон республикаси Президент Шавкат Мирзиёев томонидан берилган топшириқларга кўра, мавжуд камчиликларни

бартараф этиш ва сифатли амалга ошириш учун жамоа аъзоларининг вазифалари аниқ тақсимланган.

-Молиявий механизмлар. ДХШ (Давлат-хусусий шериклик) лойиҳаларида молиявий механизмларнинг самарали амалга оширилиши учун муайян структуралар тузилган, бу эса лойиҳа жамоасининг фаолиятини самарали ташкил этишга ёрдам беради.

Қолаверса, лойиҳаларда жамоалар функцияларини самарали амалга оширишда янги инновацион технологиялар ҳам бугунги кунда пешқадамлик қилмоқда. Айниқса, сунъий интеллект ва бошқарув жараёнларини автоматлаштириш каби янги технологиялар ҳамда воситалардан фойдаланиш айрим йўналишлардаги лойиҳаларда аллақачон ўз натижасини бера бошлади.

Шундан келиб чиқиб, хулоса қилиш мумкинки, лойиҳа жамоаларининг функцияларини самарали бажаришда амалдаги мавжуд қоидалар билан бирга, замонавий технологиялар имкониятларини ҳам инобатга олиш зарур. Уларни амалиётга тўғри тадбир этиш лойиҳалар натижадорлигини оширишга ва лойиҳаларни амалга ошириш жараёнда келиб чиқиши мумкин бўлган турли раскларни олдини олишга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Суюнов Д.Х., Холбаев Б.А. Лойиҳа бошқаруви: услуб ва стандартлар. Ўқув қўлланма. 2021. – 8 б.
2. Л. Н. Боронина, З. В. Сенук. Основы управления проектами. Екатеринбург. 2015. 10-11 б.
3. Joseph W. Weiss, Robert K. Wysocki, «Пять стадий управления проектом. Практическое руководство по планированию и реализации» - <http://financepro.ru>

4. Rohrbeck R. Corporate Foresight. Towards a Maturity Model for the Future Orientation of a Firm // Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2011. – 220 б.

5. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide) – Seventh Edition and The Standard for Project Management (ENGLISH) Seventh edition.

6. Harvard Business Review Project Management Handbook: How to Launch, Lead, and Sponsor Successful Projects (HBR Handbooks) Paperback – October 19, 2021.

7. Разу М.Л. Управление проектом. Основы проектного управления: Дарслик.- М.:КНОРУС, 2006. – 650-768 б.

8.https://books.google.co.uz/books?id=Uiq3CgAAQBAJ&pg=PA60&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false

9. <https://theleanstartup.com/book>

10.<https://mymanagementguide.com/guidelines/project-management/hr-management/>